

Jubileusz prof. Giovanniego Goriniego i konferencja naukowa w Padwie

Dnia 30 listopada 2012 r. w Palazzo del Bo, najstarszym budynku Uniwersytetu Padewskiego, odbyła się konferencja zatytułowana „Znaleziska monetarne i procesy-historyczno ekonomiczne”, stanowiąca podsumowanie dziesięcioletniego projektu „I ritrovamenti”. Miała ona szczególnie charakter, gdyż dedykowana była Prof. Giovanniemu Goriniemu z okazji jego siedemdziesiątych urodzin i przejścia na emeryturę. Towarzyszyła jej promocja tomu 12 serii „Numismatica Pataviana” pt. *I ritrovamenti monetali e i processi storico-economici nel mondo antico*. Organizowana była przez Michele Asolatiego (Uniwersytet w Padwie), Brunona Calleghera (Uniwersytet w Trieście) i Andrea Saccocciego (Uniwersytet w Udine), czyli przedstawiciele grona uczniów i najbliższych współpracowników Prof. Goriniego, który stworzył we Włoszech całą szkołę wybitnych numizmatyków zajmujących się rejestracją i interpretacją znalezisk monetarnych. Teksty wielu jego byłych studentów zostały opublikowane w serii Numismatica Pataviana.

Konferencję otwierał prof. Adriano Savio z Uniwersytetu w Mediolanie, który przedstawił z dużą swadą sylwetkę Jubilata. Prof. Olivier Picard z Instytutu Francuskiego w Paryżu omawiał, głównie na przykładzie francuskim, rolę projektów zajmujących się rejestracją znalezisk monet antycznych w rozstrzygnięciu bardzo istotnych zagadnień ekonomicznych. Z kolei Andrew Burnett, obecnie już emerytowany pracownik British Museum, zaprezentował zawartość tomu „I ritrovamenti..”, w którym opublikowało swoje teksty 14 autorów. Aleksander Bursche na prośbę organizatorów omówił rolę międzynarodowej

współpracy i badań interdyscyplinarnych w studiach nad starożytnymi fałszerstwami i naśladownictwami monet, zaś prof. Aldo Siciliano z Uniwersytetu Salento w Lecce podzielił się ze słuchaczami swoimi bogatymi doświadczeniami w realizacji projektu znalezisk monetarnych we współpracy z Uniwersytetem Padewskim. Na zakończenie prof. Andrea Saccocci przedstawił swoje najnowsze ustalenia dotyczące wzajemnych relacji między srebrem ważonym a monetarnym w okresie średniowiecza.

Jubilatowi przy owacji na stojąco wręczono liczne prezenty, w tym od Rektora Uniwersytetu Warszawskiego.

Redakcja WN przyłącza się do gratulacji i życzy Prof. Giovanniemu Goriniemu wielu jeszcze lat owocnej pracy.

Aleksander Bursche

„Kupcy, klerycy, dynaści. Władza Piastów w jej społecznych i kontynentalnych kontekstach od X do początków XIII wieku” Międzynarodowa konferencja w Niemieckim Instytucie Historycznym

W dniach 31 maja — 1 czerwca 2012 r. w Niemieckim Instytucie Historycznym w Warszawie odbyła się konferencja „Kupcy, klerycy, dynaści. Władza Piastów w jej społecznych i kontynentalnych kontekstach od X do początków XIII w.” Jej organizatorzy, Dariusz Adamczyk i Norbert Kersken, nakreślili koncepcję konferencji, której celem było przedstawienie interakcji monarchii piastowskiej z jej sąsiadami na płaszczyźnie politycznej, ekonomicznej, intelektualnej i religijnej oraz złożoności problemów z tym związanych.

W trzech blokach tematycznych: „Sieci kupieckie i kruszce”, „Sieci dynastyczne” oraz „Sieci klerykalne”, zaprezentowano ogółem 14 referatów.

Z punktu widzenia numizmatyki kluczowa była pierwsza sekcja, zajmująca się wpływem handlu dalekosiężnego na społeczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej. W pierwszym referacie, „Ekumena Wikingów w basenie Morza Bałtyckiego w IX i X w.” Christoph Kilger (Visby) przedstawił na bazie znalezisk dirhemów, wag i normowanych odważników zagadnienie kontaktów ekonomicznych w basenie Morza Bałtyckiego w IX i X w. Zwrócił uwagę na fakt, że system wagowy, który wykształcił się na tym obszarze, oparty był metrologicznie na złotej monecie arabskiej, zwanej mitkałem i odpowiadającej 4,25 g. Przykłady z emporiów handlowo-rzemieślniczych, takich jak Birka, Kaupang czy Janów Pomorski-Truso, wskazują na to, że system monetarno-wagowy powstał już w IX w. Według Kilgera to nie władcy byli jego nosicielami, lecz mieszkańcy osad handlowo-rzemieślniczych. Analogie do Etiopii XX w. wskazują na to, że ważenie kruszcu mogło się odbywać również za pomocą materiału organicznego, np. fasoli bądź ziaren zboża.

Logikę napływu dirhemów na obszar Polski wschodniej i Wielkopolski w X w. zarysował w swoim referacie „Kiedy i dlaczego napływały dirhemy do Polski?” Marek Jankowiak (Oxford). Na podstawie topografii skarbów, jak i źródeł pisanych zrekonstruował on sieci handlowe X w., rozciągające się od Azji Środkowej po Wyspy Brytyjskie. Referent podkreślił rolę eksportu niewolników z Wielkopolski, którzy stanowili podstawowy ekwiwalent za arabskie srebro. Badania archeologiczne w dorzeczu Obry wskazują na zmianę sieci osadniczej tego obszaru w X w., co

mogłoby zdaniem referenta sugerować, że mieszkańców wzięto w niewolę i wywieziono na rynki zachodniej Eurazji.

Peter Ilisch (Münster) naświetlił z kolei w swoim wystąpieniu zagadnienie napływu fenigów na teren Pomorza, Mazowsza i Wielkopolski w latach 980–1050. Wyróżnił on poszczególne ich fazy i podał procentowy udział poszczególnych typów monet w skarbach. Spore różnice występujące w strukturze depozytów — np. stosunkowo wysoki udział fryzyjskich denarów na Pomorzu w drugiej ćwierci XI w. — wskazują na częściowo różne drogi importu pieniądza z Rzeszy.

Dariusz Adamczyk (Warszawa) zajął się w swoim wykładzie „Od zewnętrznej zależności do wewnętrznej eksploatacji” związkami między ostatnią fazą napływu srebra z Saksonii, emisją rodzimej monety lub imitacji krzyżówek a reorganizacją władzy w państwie Piastów w ostatnich dekadach XI w. Według niego dysponowanie kruszcem przez Piastów było jednym z kluczowych elementów kontroli redystrybucji strategicznych dóbr. Fakt, że w ostatnich trzech dekadach XI w. w obiegu obok rodzimych denarów znajdowały się również imitacje krzyżówek oraz przede wszystkim monety saskie, sugeruje, że władcom nie udało się przeforsować rodzimych denarów na kontrolowanych przez nich obszarach. Dokonało się to dopiero wraz z zafłamaniem się importu saskiego srebra na początku XII w. Równocześnie Piastowie przeszli do intensywniejszej eksploatacji wewnętrznych zasobów.

Sesję numizmatyczną zamknął odczyt Hendrika Mäkelera (Uppsala) „Między tezauryzacją a siecią gospodarką”. Zwrócił on uwagę na imitowanie monet, które stało się powszechne na przełomie X i XI w. w całej strefie nadbałtyckiej. Porównanie stempli pochodzących z Lundu,

Sigtuny i Yorku pokazuje, że były one ok. 1000 r. wymieniane przez wędrownych mistrzów. Rekonstrukcja ich podróży jest właśnie możliwa dzięki identyfikacji tych stempli. Ponieważ wybijanie własnej monety było pochodną chrystianizacji, nie należy wykluczyć, że transfer technologiczny zainicjowany został przez kręgi kościelne.

Nakreślone trzy obszary głównych zagadnień związanych z ekonomią, stosunkami dynastycznymi oraz siecią powiązań kościelnych wskazują na luki w stanie badań nad wczesnym średniowieczem nie tylko w Polsce, ale i w całej Europie Środkowo-Wschodniej. Po raz kolejny okazało się, jak ważne w mediewistyce są badania komparatystyczne, które w obliczu niewielkiej liczby źródeł są często jedyną metodą odpowiedzi na pytania badawcze. Referaty z konferencji mają zostać opublikowane.

*Dariusz Adamczyk
(Niemiecki Instytut Historyczny
w Warszawie)*

Konferencja „Znaleziska monet od antyku po wczesną nowożytność”

W dniach 11–14 września 2012 r. odbyła się w Českém Krumlově konferencja „Nálezy mincí od antiky po raný novověk / Münzfunde von der Antike bis die frühe Neuzeit“. Była to już trzecia konferencja pod tym tytułem, co świadczyć może o tym, że stała się wydarzeniem cyklicznym. Tegoroczne spotkanie zorganizowane zostało przez Instytut Filozofii Czeskiej Akademii Nauk, Centrum Studiów Mediewistycznych Czeskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Karola w Pradze oraz Czeskie Muzeum Narodowe we współpracy

z Mennicą Czeską. W czasie rozłożonych na pięć sesji obrad wysłuchać można było trzydziestu czterech referatów wygłoszonych po czesku, słowacku, angielsku, polsku i niemiecku. Tematy wystąpień koncentrowały się przede wszystkim wokół znalezisk monetarnych z terenów Czech, Polski i Słowacji, choć nie zabrakło kilku wyjątków.

Konferencję rozpoczął dr Ján Hunka od podsumowania projektu „Nálezy mincí na Slovensku V”, którego celem było skatalogowanie wszystkich monet znalezionych na terenie Słowacji w latach 1994–2011. Efektem pracy było zebranie ok. 10 000 numizmatów od monet greckich i celtyckich po te pochodzące z lat 40. i 50. XX w.

W tym miejscu nastąpiła jedyna zmiana w programie konferencji, co świadczyć może zarówno o dobrej organizacji jak i znacznym zdyscyplinowaniu referentów, którzy nie tylko karnie stawili się na obradach, co nie zawsze przecież się zdarza, ale także starali się nie przedłużać swoich wystąpień. Drugi punkt programu, referat dra Luboša Polanského przeniesiono bowiem na drugi dzień obrad. Zamiast tego zrealizowano od razu trzeci punkt, tj. referat prof. Borysa Paszkiewicza, który mówił o nowoujawnionych elementach skarbów brakteatowych z Lubomi (2007) i Krakowa (1999). Na podstawie ich analizy postulował uściślenie datowania jednego z brakteatów morawskich. Nie zabrakło również uczyty dla oczu, którą stanowiło zdjęcie szerokiego brakteatu epigraficznego Kazimierza Sprawiedliwego. Dodatkowo referent omówił znalezienie w izraelskiej Akce denara jednego z czeskich królów, którego identyfikację utrudnia nieczytelna legenda (autor referatu zaproponował przypisanie monety Przemysłowi-Otokarowi I). Znalezisko to wywołało wśród zgromadzonych